

Conexiunea plantelor ornamentale cu simboluri religioase

Ștefan Baciuc și Răzvan-Andrei Dobrea

Abstract: Religious symbols are everywhere, especially in the nature that was created by divinity. The identification and interpretation of these symbols must often be guided, and from a religious point of view, there is a wealth of connections. Ornamental plants are closely related to divinity and humanity, and through the exegesis of the Holy Scriptures and the Holy Tradition, there are many meanings that go from God to man, from nature to man, but also in reverse. In Orthodox Christian ritual, religious symbolism is so diverse that sometimes it can create confusion or, on the contrary, sometimes it may go unnoticed. Therefore, it is worth mentioning the most important meanings in this aspect.

Keywords: religion, divinity, plants, symbols

Conform Tradiției și Sfintei Scripturi, flora și fauna au fost create de Dumnezeu mai înainte de a fi plăsmuit omul. Motivul acestei cronologii ni-l relatează Sfinții Părinți ca fiind special gândit de Logosul lui Dumnezeu [Sf. Vasile cel Mare și Origen, 1982] pentru a-i aduce cele mai bune condiții stăpânului creat după chip al Chipului [Popa, 2002] ce urma să vină în a șasea zi a creației. De la începutul lumii, Biblia ne spune în cartea Facerii că între om și natură a existat o sinergie, iar omul trebuia să vegheze la buna rânduială din natură/Paradis (Fac 2, 15). În acea stare paradisiacă, omul trăia liber, fără să depună eforturi, întocmai cum ar face un copil [Sf. Teofil al Antiohiei, 1980]; dar cu toate acestea, el avea de păzit o singură poruncă, aceea de a nu mânca din Pomul Cunoștinței, a Binelui și al Răului. Literar vorbind, am putea spune că răul a intrat în lume din pricina unei plante, care este de fapt „Pomul enigmatic” mult interpretat de Sfinții Părinți. După căderea în păcat a omului, primele meserii au fost grădinăritul și creșterea animalelor, iar omul nu se hrănea decât cu plante și produse de regn animal. Urmând firul istoriei, Biblia ne relatează că Noe este primul care, după potop, sădește vie și se îmbată, săvârșind astfel un „incest” prin care păcatul și-a găsit o altă cale de a ajunge în lume; însă, mult mai tâziu, tot prin

rodul viței de vie, Mântuitorul reușește să restaureze lumea prin Taina Sfintei Euharistii.

În Vechiul Testament, plantele ornamentale au avut un rol extraordinar de important. Porumbelul trimis de Noe se întoarce pe arcă cu o ramură de măslin, semn al păcii și al împăcării dintre Dumnezeu și om (dintre dezastru, haos și revenirea la viață a naturii după diluviu). De asemenea, în Noul Testament, plantele sunt simboluri ale bucuriei, Iisus Hristos fiind primit în Ierusalim cu ramuri de măslin și finic.

Mirul (Ieșire 30, 23) care se face din 50 de plante aromatice are un rol deosebit, deoarece cu ajutorul lui se consfințesc regii, proorocii, împărații și arhieriei. Cu mir se sfințesc (târnoșesc) bisericile, iar mirosul acestui produs este simbol al Sfântului Duh [Coman, 1973], care ne sfințește pe noi toți. Chivotul Legii Vechi, din porunca lui Dumnezeu, este ornat cu „frunze de aur”, iar sfeșnicul, asemenea Chivotului, trebuia să aibă cupe de migdal pe fusul său (Ieșire 25, 33). Vrejul lui Iona (Iona 4,10) reprezintă legătura dintre cer și pământ, dar și necesitatea omului de frumos, de protecție.

În toate culturile lumii, plantele au avut de-a lungul timpului un rol deosebit de important și i-au inspirat mai ales pe arhitecți, astfel că până în zilele noastre, bisericile și obiectele bisericesti sunt prelucrate cu desene și forme ce au aspecte ale unor plante. De pildă, în pictura bisericească vom sesiza diferite împletituri, pe hainele preoțești vom regăsi aproape mereu vița de vie, aceasta din urmă regăsindu-se și pe cărți, vitralii etc.

În limbajul popular există o gamă largă de plante binefăcătoare cu denumire religioasă, cum ar fi palma Maici Domnului, de unde au rămas anumite cutume până în zilele noastre (de exemplu confecționarea Sfintei Cruci, a coroanelor pentru înmormântare etc.).

În Biserica Ortodoxă avem și Sfinți protectori ai plantelor, regăsindu-l la 1 februarie pe Sfântul Trifon ca sfântul agricultorilor, care se roagă în permanență pentru rodirea și apărarea plantelor de insecte și de alte diferite calamități. De

aceea, s-a instaurat și obiceiul ca în această zi preoții să facă agheasmă și să o împartă credincioșilor pentru a stropi câmpurile și fântânile.

Revenind la Vechiul Testament, Sf. Clement Alexandrinul spune despre toiagul lui Iacob că era din lemn de stirax (Facere 30, 37) un semn împărătesc, dar totodată și simbol al schimbării firii sale și al neamului ce urma să se nască din sămânța sa. În Sfânta Scriptură, observăm că Dumnezeu se revelează lângă plante sau chiar sub forma „unor plante”. De pildă, Sfânta Treime i se arată lui Avraam la stejarul din Mamvri, simbol al vieții, iar mai târziu lui Moise în rugul aprins care se presupune a fi făcut din spini/măracini [Sf. Clement Alexandrinul, 1972], spini care mai târziu au fost împlețiți și puși pe capul Mântuitorului. Sfântul Vasile cel Mare spunea în omiliile sale că la începutul lumii, trandafirii nu aveau spini, ci „mai târziu a fost adăugat spinul frumuseții florii” [Sf. Vasile cel Mare, 1982] ca să avem durerea aproape de veselia desfătării, spre a ne aduce aminte de păcat, din pricina căruia pământul a fost osândit să răsară spini (Facere 3, 18). De asemenea, spinii simbolizează păcatul și păcătoșii, exemplul suprem expus de Mântuitorul în pilda Sa (cea a semănătorului - Matei 13, 22). În schimb, tot în această pildă, Iisus amintește de bobul de grâu care va cădea pe pământ bun și va rodi, simbolizând pe cei ce vor primi Cuvântul lui Dumnezeu și-l vor răspândi. Trebuie amintit că din grâu se face coliva, cea care simbolizează moartea și învierea, asemenea germenului (de grâu). Un al treilea simbol al spicului de grâu care trebuie amintit este cel al bogăției și al necesității umane de a supraviețui, după spusele Mântuitorului în Rugăciunea Domnească „pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi”, de unde există posibilitatea ca unele popoare să se fi inspirat și să-și fi ornat drapelul cu aceasta plantă.

O altă plantă cu simbol religios pomenită foarte des în Sfânta Scriptură este crinul, simbol al purității și al frumuseții. (Se presupune că zeiței Hera îi plăcea crinul, iar zeiței Artemis mirtul). Toți dogmatiștii și Sfinții Părinții o compară pe Maica Domnului cu crinul. De asemenea, Îngerul Gabriel în iconografie la Buna-Vestire este reprezentat cu un crin în mână, iar Solomon a ornat renumitul său

templu cu cupe de crini și rodii din aramă (III Regi 7, 19-20). Însuși Creatorul afirmă despre această plantă că este atât de frumoasă încât Solomon în toată slava sa nu a putut să se îmbrace/împodobească asemenea crinilor (Luca 12, 27).

Un alt simbol al frumuseții cu aspect religios este floarea de colț, plantă protejată ce crește singură pe stânci; ea este oglinda ascetului și prietena sihastrului.

Atât la greci, cât și la evrei, în timpul cântării de psalmi sau în timpul meselor, s-a împământenit obiceiul ca cel care cântă, să țină o ramură de mirt în mână. Cântecele se numea *scolion* și era o mare onoare și bucurie pentru cel care era invitat să cânte, aducând astfel mulțumire lui Dumnezeu pentru toate binefacerile [Sf. Clement Alexandrinul, 1972]. Mai târziu, în creștinism, mirtul era simbol asupra morții și se planta pe morminte (probabil și pentru mirosul plăcut).

Revenind la Sfânta Cruce, semnul Universului X după părerea filozofilor și a unor Sfinți Părinți [Platon și Sf. Justin Martirul, 1980], ea a fost preînchipuită încă din timpul marelui profet Moise care cu „ajutorul” toiagului său a săvârșit toate minunile în pustiu (prin atingerea cu toiagul, marea și stânca se preînchipuiau în semnul Sfintei Cruci). Interesant este că acest semn al creștinătății se găsește într-un număr mare de plante numite „plante cu semințe crucifere”, cum ar fi nucile și strugurii, dar și florile de liliac și trifoiul. În unele zone ale țării (mai ales în satele din Moldova) s-a păstrat obiceiul ca în ziua Sfintei Cruci, 14 septembrie, să nu se consume legume sau plante ce au semințele în această formă, sub pretextul amintirii Patimilor Domnului, care a fost răstignit pe Cruce.

Trebuie menționat că sunt două categorii de plante cu simbol religios: negativ și pozitiv, iar în prima categorie regăsim spinii, neghina, smochinul neroditor, ciulinii și mărăcinii, acestea fiind o reprezentare a diavolului sau a fiilor celui rău care întotdeauna se menționează că vor fi aruncați în foc (Matei 13, 30).

Într-una din parabolele lui Iisus ni se dă ca povață un smochin stufos, dar totuși neroditor; venind stăpânul și văzând că este al treilea an de nerod al pomului,

îi ordonă grădinarului să-l taie, deoarece face umbră în zadar pe fața pământului. Acesta roagă pe stăpân să-l mai lase un an, să-l sape împrejur și să pună gunoi la rădăcină cu speranța de a-și reveni (Luca 13,7). Înainte de toate, trebuie să știm că smochinul este unul dintre pomii de bază în Orient (cum ar fi mărul pentru Europa). De aceea, acest pom este amintit de foarte multe ori în Sfânta Scriptură cu diferite pretexte și nu i se poate da un simbol religios precis. În cazul de față, smochinul reprezintă omul obișnuit, și deși aparent este frumos cu frunze, el nu aduce roade. Prin pilda aceasta ni se sugerează că omul are diferite daruri și haruri care trebuie exploatate, fiind utile pentru aproapele nostru și pentru Dumnezeu; observăm că Stăpânul ne așteaptă o vreme pentru a rodi, putând fi ajutați și de rugăciunile altora, dar dacă și la final ne găsește tot așa neroditori asemenea mormintelor văruite frumos pe dinafară și găunoase cu putreziciune pe dinăuntru, atunci El va aducea securea.

Pe de altă parte, smochinul este și simbolul păcii și al prosperității, deoarece în Vechiul Testament, Moise descrie Țara Promisă ca fiind o țară cu smochini (Deuteronom 8, 8). De obicei, smochinii se plantau pe marginea țarinei sau la marginea drumului și erau/sunt o adevărată binecuvântare pentru pelerini sau lucrători în zilele caniculare.

Trebuie să aducem în discuție și sărbătoarea Cincizecimii sau sărbătoarea secerișului (*Hah hakkașir*) [Semen, 2008]. Ea se numea așa pentru că se ținea după trecerea a cincizeci de zile de la începutul recoltării orzului și grâului (Ieșire 34, 2; Deuteronom 16, 10). Ca extensie a acestei sărbători, în creștinism s-a coborât Duhul Sfânt sub formă de „Limbi de Foc” în a cincizecea zi de la Învierea Mântuitorului. La această sărbătoare, în Biserica Ortodoxă există obiceiul ca toți credincioșii să aducă la Sfânta Liturghie crenguțe cu frunze de nuc și tei pentru a fi sfințite, acestea reprezentând limbile de foc, care s-au coborât din cer și i-au sfințit pe apostoli.

În cartea profetului Daniel, regele Nabucodonosor visează un copac mare, care era înalt până la cer și în care locuiau tot felul de păsări, iar la umbra sa se

odihneau diferite animale; dar, apărând un înger al lui Dumnezeu, se poruncește să fie doborât copacul. Exegeții presupun că ar fi un sequoia, dar regele nevăzând niciodată un asemenea copac, nu-l poate denumi și rămâne la simpla descriere de copac mare. Dumnezeu se folosește de acest copac în visul lui Nabucodonosor pentru a-i transmite că în următorii șapte ani va suferi de boala numită zoopatie (Daniel 4, 22), pedeapsă pentru comportamentul său crunt dar și pentru mândria sa. Observăm aici o interesantă interpretare, deoarece acest pom măreț care-l reprezintă pe regele babilonian în toată gloria sa, decade apoi asemenea animalelor.

În Biserica Ortodoxă și cea Catolică există ritualul tămâierii. Tămâia este o jertfă de la natură adusă lui Dumnezeu. Odată aprinsă, ea se consumă singură, asemenea lumânării, și răspândește un miros bineplăcut lui Dumnezeu și oamenilor. Preotul când tămâiază sau cădește spune „Tămâie îți aducem Ție, Hristoase, Dumnezeul nostru, întru miros de bună mireasmă duhovnicească, pe care bine primind-o în jertfelnicul Tău cel mai presus de ceruri, trimite-ne nouă harul Preasfântului Tău Duh”. Tămâia este indispensabilă în cultul ortodox și catolic la toate tainele și ierurgiile, folosindu-se mai cu seamă în cadrul Sfintei Liturghii.

Tămâia este o rășină solidificată ce curge din copacul Bosswelia Serrata sau Floribunda Papiryfesa, care crește în China, Etiopia, Somalia, India și Egipt. Căderea cu tămâie are mai multe semnificații: este mireasma Duhului Sfânt sau închipuie aromele aduse de femeile mironosițe la mormântul Domnului (căderea din timpul Binecuvântărilor Învierii) [Braniște, 2005]. În Legea Veche, însuși Dumnezeu oferă explicații pentru tămâiere și indică chiar un amestec de arome, pentru ca apoi să se arate în cortul adunării (Ieșire 30, 34-36).

Dacă în Vechiul Testament, toiagul lui Iacob era din lemnul de stirax și simboliza toiagul împărătesc, în Noul Testament, darurile pentru Împăratul Slavei sunt aur, smirnă și tămâie (Matei 2, 11), smirna fiind rășina copacului de stirax. În cultul actual se folosește tot pentru mirosul plăcut, iar în antichitate se credea că îndepărtează ispitele și gândurile rele.

O altă plantă decorativă cu miros plăcut este busuiocul. Ca și tămâia, este indispensabilă în cultul ortodox, deoarece se folosește în cadrul slujbei de sfințire a apei. Preoții, după ce sfințesc apa, iau un mănunchi de busuioc bine legat și îl înmoaie în agheasmă, stropind apoi pe credincioși și casele acestora. Unirea firelor de busuioc din mâna preotului simbolizează monada credincioșilor prezenți la sfințirea apei, care-l venerază pe Stăpânul Vieții, împreună cu toată natura.

Așadar, este indubitabil că plantele au un rol vital pe pământ. Ele ne desfată privirea, ne hrănesc și ne oferă o viață mai lungă și mai sănătoasă (vegetarieni, postitori etc.), ne încântă cu mirosul lor și ne fac să fim mai sensibili. Florile/plantele ne oferă remedii și tratamente pentru aproape toate bolile dacă știm cum să le întrebuițăm.

Trebuie să reținem că omul este stăpânul pământului și trebuie să aibă grijă de ceea ce a primit în dar (Facere 2, 15), altfel „natura” se va răzvrăti împotriva lui pentru a-i tăia elanul lăcomiei în a distruge flora; și ne va pedepsi încet, dar aspru, pentru faptul că am neglijat sau chiar am „ucis” frumusețile acordate de divinitate. Defrișările, modificările genetice și toate celelalte rele se vor întoarce în viitor tot împotriva noastră.

Bibliografie:

Braniște, pr. Ene (2005), Liturgica Specială, Ediția a IV-a , Editura Oferta, București.

Coman, pr. Ioan G. (1973), Origen despre Logos, Biserică și Suflet în Comentariul său la Cântarea Cântărilor în: „*Studii Teologice*”, nr. 3-4.

Platon, Sf. Justin Martirul (1980), Apologeți de Limbă Greacă în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 2, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București

Popa, pr. Gheorghe (2002), Lege și Iubire, Coordonate biblice și hermeneutice pentru Teologia Morală, Editura Trinitas, Iași

Semen, pr. Petre (2008), Arheologie Biblică în Actualitate, Editura Trinitas, Iași

Sf. Clement Alexandrinul (1982), Scrieri în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 4, trad. pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București.

Sf. Justin Martirul (1980), Apologeți de Limbă Greacă în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 2, trad. pr. T. Bodogae, pr. O. Căciulă, pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București

Sf. Teofil al Antiohiei (1980), Apologeți de Limbă Greacă în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 2, trad. pr. T. Bodogae, pr. O. Căciulă, pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București

Sf. Vasile Cel Mare (1982), Omilii la Hexaemeron în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 17, trad. pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București.

Sf. Vasile cel Mare și Origen (1982), Origen, scrieri alese, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 8, trad. pr. T. Bodogae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București

Stănciulescu, Traian D. (2004), La început a fost semnul - o altă introducere în semiotică, Performantica, Iași

Stănciulescu, Traian D. (2005), De la întuneric la lumină - semiotica ieșirii din păcatul originar, Performantica, Iași

Teleoacă, Dana-Luminița (2016), Semiotica discursului religios. Probleme de poetică, stilistică și retorică, Ed. Universității din București.

*** Biblia (2008), tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București